

Door Anja Krabben

Begraven, de groene keuze

Dit jaar staat zowel *De Begraafplaats* als de Week van de Begraafplaats in het teken van duurzaamheid. De LOB wil het begraven graag uitdragen als een groene keuze van lijkbezorging. Maar het kan natuurlijk altijd nóg duurzamer.

Foto: Pauline Prior

Na de persoonlijke uitvaart, de duurzame uitvaart. Jarenlang was 'persoonlijk' hét toverwoord in de uitvaartwereld. 'Duurzaamheid' zal dat voor de komende tijd zijn. Totdat duurzaamheid zo vanzelfsprekend is geworden, dat we het bijvoeglijk naamwoord kunnen weglaten. Er is de laatste jaren op dat gebied al het een en ander gaande in de uitvaartwereld. Vanaf 2008 is de site groene-uitvaart.nl actief, daar wordt, van opbaring tot grafsteen, de milieuaspecten van het hele uitvaartproces belicht. In 2013 werd GreenLeave (greenleave.nu) opgericht, een consortium van uitvaartondernemers die hun klanten de meest duurzame mogelijkheden van het moment aanbieden.

De keuze daarin wordt steeds uitgebreider omdat ook steeds meer producenten van kisten, urnen, et cetera duurzame alternatieven op de markt brengen. Vanaf dit nummer van *De Begraafplaats* en deze hele jaargang, mogelijk doorlopend tot in 2018, nemen wij in een reeks artikelen de duurzaamheid van begraafplaatsen onder de loep. We starten de reeks met een artikel over duurzaam bouwen, op de pagina's hierna. In de komende nummers volgen onder andere artikelen over duurzame kisten, grafmonumenten en urnen, pesticidenvrij en milieuvriendelijk groenonderhoud, machinerie die het milieu het minst belasten en duurzame catering.

Sommige zaken heeft u zelf in de hand (duurzaam bouwen, onderhoud), maar als het gaat om kisten, stenen, urnen, bloemen, dan kan door de keuzes van nabestaanden en de uitvaartverzorger milieubelasting ontstaan op de begraafplaats. U bent er niet bij als beslissingen hierover genomen worden. Dat wil niet zeggen dat u er geen invloed op kunt uitoefenen. Door sommige zaken te weigeren bijvoorbeeld, of voorlichting te geven over duurzame alternatieven en mensen proberen te sturen bij het maken van hun keuzes. Een goede samenwerking en regelmatig overleg met de plaatselijke uitvaartondernemers is daarbij belangrijk. Kijk of er een 'GreenLeave-uitvaartondernemer' bij u in

Wie voor begraven kiest, kiest daarmee sowieso al voor de groenste manier van lijkbezorging. Maar beseffen mensen dat?

de buurt te vinden is (zie ook p. 18-19). Of nog beter, stimuleer de uitvaartondernemers waarmee u samenwerkt zich aan te sluiten bij Greenleave.

■ Begraven = duurzaam

Wie voor begraven kiest, kiest daarmee sowieso al voor (misschien wel) de groenste manier van lijkbezorging, maar beseffen mensen dat? Dat is de inzet van de Week van de Begraafplaats van dit jaar, met als slogan *Begraven natuurlijk* en duurzaamheid als thema.

Wie kijkt naar de onderzoeken die er de laatste jaren zijn uitgevoerd naar de duurzaamheid van de uitvaart en de diverse vormen van lijkbezorging, kan een andere indruk krijgen (groene-uitvaart.nl en klik op 'milieuonderzoek'). In 2005 onderzocht TU Delft de milieuaspecten van de uitvaart en in 2011 en 2015 deed TNO, in opdracht van Yarden, onderzoek naar de duurzaamheid van begraven, cremen en de twee mogelijk nieuwe (toekomstige) vormen van lijkbezorging, resomeren en cryomeren. Opvallend is dat, vooral bij de TNO-onderzoeken, begraven er als een grote vervuiler uitkomt. Er vallen echter behoorlijke vraagtekens te zetten bij deze conclusie, en dat is gelukkig ook al gebeurd in diverse publicaties en door verschillende experts. Maar het kan geen kwaad dat hier nog eens te herhalen. Belangrijkste oorzaken volgens TNO waarom begraven het meest ongunstig is voor het milieu: de granieten grafmonumenten, het landgebruik en de kist. Over de granieten grafstenen hebben we het vaker gehad in dit vakblad, en hoewel inmiddels verwacht mag worden dat u als beheerder weet dat deze weinig

duurzaam zijn, zullen we er dit jaar weer aandacht aan besteden. Want hoe krijgt u de nabestaanden zo ver om hiervan ook doordrongen te raken? Onder andere doordat u als beheerder alternatieven biedt.

De kist is milieubelastend omdat deze bij begraven de grond in gaat, terwijl het bij resomeren de bedoeling is, zo neemt TNO aan, dat de kist wordt hergebruikt. Een wonderlijke aanname, want zal dat werkelijk zo zijn? Zullen nabestaanden niet liever kiezen voor een kist waar nog geen andere overledene in heeft gelegen? Landgebruik is een andere betwistbaar punt. Geheel niet meegewogen is de positieve milieuwaarde van de begraafplaats en het effect wat deze vaak groene, rustige plek heeft op het welzijn van de mens (duurzaamheid gaat niet alleen over milieu, maar ook over het welbevinden van de mens). Bovendien worden de meeste graven na verloop van tijd geruimd en neemt de totale oppervlakte die graven in beslag nemen niet toe. En waarom wordt bij de beoordeling van cremen door TNO geen rekening gehouden met de urnengraven (steeds vaker wordt er gekozen voor cremen én begraven) die ook ruimte innemen en waarop ook vaak een natuurstenen monument wordt geplaatst? Zo is het ook jammer dat natuurbegraafplaatsen, alleen al door het woord 'natuur', groener klinken en lijken dan 'gewone' begraafplaatsen. Terwijl de onderzoekers van TU Delft constateerden dat veruit de grootste aanslag op het milieu wordt veroorzaakt door het vervoer tijdens een uitvaart. Niet het vervoer van de overledene, maar het totaal aantal autokilometers dat alle gasten afleggen op

de dag van de uitvaart. En daar is vooral sprake van bij natuurbegraafplaatsen, en in mindere mate ook crematoria, waarvoor mensen vaak ver moeten rijden.

■ Checklist

Duurzaam bezig zijn betekent:

- bij alles wat u aanschaft voor kantoor en catering kijken of er duurzamere alternatieven zijn;
- afval scheiden;
- insectenhôtels plaatsen (dat kan op elke begraafplaats) en waar mogelijk een bijenkorf;
- pesticidenvrij werken en schone en zuinige onderhoudsvoertuigen gebruiken;
- mensen bewust maken van de schadelijke effecten van granieten grafstenen en natuurlijke, afbreekbare monumenten stimuleren;
- hergebruik van grafmonumenten stimuleren;
- informatie geven over de schadelijkheid van plastic grafversiering;
- alle gebruikers van uw begraafplaats, uitvaartondernemers, steenhouders, nabestaanden en overige bezoekers, voorlichten over duurzame alternatieven voor kisten (van binnenlands hout), vervoer, bloemen (bv. uit eigen tuin), catering e.d.

Deze lijst is nog lang niet volledig. Esther Molenwijk, consulent duurzaamheid bij GreenLeave, heeft voor de LOB een eerste checklist opgesteld voor een duurzame begraafplaats. Deze lijst wordt de komende tijd aangevuld en zal aan de LOB-leden beschikbaar worden gesteld, zodat iedereen kan meten waar hij/zij staat in het proces naar een duurzame begraafplaats. En is voor de toekomst een groen keurmerk voor begraafplaatsen geen goed idee? Of is dat onzin omdat na de komende Week van de Begraafplaats voor het grote publiek 'begraafplaats' synoniem zal zijn voor 'groene en duurzame oase'? ■